

СИНТАКСИЧНО НЕЧЛЕНОВАНІ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ: УСТАЛЕНІСТЬ ТЕРМІНА, ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Статтю присвячено аналізу специфічних непередикативних синтаксичних одиниць в українській мові. Обґрунтовано вибір терміна «синтаксично нечленоване словосполучення» на позначення такого типу словосполучень. Простежено історію вивчення й дослідження нечленованих словосполучень у лінгвістиці. Зосереджено увагу на розвідках, які присвячені описові синтаксично нечленованих словосполучень у формально-синтаксичному аспекті – за синтаксичною роллю в реченні. Схарактеризовано найважливіші дослідження нечленованих словосполучень, проведені лінгвістами на поч. ХХІ ст. Проаналізовано граматичну природу синтаксично нечленованих словосполучень, зацентовано на їхніх диференційних ознаках, характеристиках, що відмежовують нечленовані словосполучення від синтаксичних вільних словосполучень.

Ключові слова: синтаксично нечленоване словосполучення, цілісні словосполучення, нерозкладні компоненти, синтаксична зв'язаність, згорнута пропозиція, ядерний конституант, граматична природа.

Постановка проблеми. Серед кардинальних проблем сучасної лінгвоукраїністики, які потребують поглиблених пошуків й узагальнених суджень, актуалізовано проблему синтаксично нечленованих словосполучень. У зв'язку з домінуванням функціонально-комунікативної парадигми лінгвістичних досліджень у к. ХХ – на поч. ХХІ ст. та інтеграційним підходом до аналізу мовних одиниць активізовано вивчення нечленованих одиниць на словосполученнєвому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Синтаксично нечленовані словосполучення досліджували такі вчені, як М. М. Гухман, О. І. Москальська, О. К. Кочинєва, А. Я. Опришко, Р. О. Орлова, Є. М. Смольянінова, В. О. Горпинич, Г. О. Козачук, Н. А. Москаленко, А. П. Загнітко та ін. Побіжний розгляд нечленованих словосполучень, розпочатий науковцями з другої половини ХХ ст., змінюється ґрунтовним дослідженням на початку ХХІ ст. Доказом цього є кандидатські дисертації М. В. Балко та О. В. Максим'юк, частково – Н. М. Попович. Однак дослідники не могли охопити всі суперечливі питання, пов'язані зі статусом специфічних непередикативних синтаксичних одиниць в українській мові, їхньої типології тощо.

Мета статті – обґрунтувати усталеність терміна «синтаксично нечленоване словосполучення», простежити історію дослідження нечленованих словосполучень у лінгвоукраїністиці.

В українському мовознавстві на позначення синтаксично нечленованих словосполучень послуговувалися різними термінами: «неподільні сполуки», «кількісно-іменні сполуки» (С. С. Смеречинський, Л. В. Щерба), «незвичайні звороти» (О. М. Пешковський), «невільні словосполучення», «нерозкладні словосполучення» (Є. В. Кротевич), «синтаксичне слово» (М. М. Прокопович), «нерозкладне синтаксичне ціле» (Т. П. Ломтев), «стійкі словосполучення з граматичною спрямованістю» (О. І. Москальська, Н. І. Філічева), «стійкі нерозкладні сполучення часткового та повного слів» (М. М. Гухман), «цілісні словосполучення» (Г. О. Козачук, В. В. Бабайцева, А. П. Загнітко), «синтаксично зв'язані словосполучення» (А. Я. Опришко, Є. М. Смольянінова, М. В. Балко), «синтаксично нерозкладні словосполучення» (В. О. Горпинич, О. К. Кочинєва, Ю. В. Фоменко), «позиційно стійкі словосполучення» (О. В. Максим'юк), «стягнені конструкції протилежного значення» (В. І. Кононенко). Більшість із запропонованих номінацій є не зовсім вдалими й

точними. З-поміж названих лексем науковці здебільшого послуговувалися такими термінами, як «*цілісні словосполучення*» і «*синтаксично зв'язані словосполучення*». Однак, узявши до уваги дві сутнісні ознаки таких нерозкладних комплексів – неможливість членування за чинними синтаксичними правилами і синтаксичною позицією одного члена речення, – пропонуємо термін «*синтаксично нечленовані словосполучення*».

Вивчення зв'язаних у граматичному плані мовних одиниць знаходимо ще в працях В. фон Гумбольдта (к. XVIII– п. XIX ст.). Проаналізувавши поєднання допоміжного дієслова з інфінітивом, учений визначив й основну властивість нечленованих побудов: «злитість в одне ціле таких структур примушує забути значення окремих частин; утворення такого типу становлять те, що ніколи не знаходить поділу на частини» [1, с. 339]. Така конструкція є цілісною, адже її «не можна розділити на складові частини і знову згрупувати якимось інакше» [там само, с. 339].

У системі синтаксичних вільних словосполучень О. О. Шахматов виокремлював деякий тип, кваліфікований як «словосполучення в його сукупності». Дослідник окреслив специфічні ознаки таких словосполучень: це сполучення двох чи кількох слів, що сприймається як граматичне ціле; між словами немає взаємної залежності; форма словосполучення вказує на те, що кожне слово не можна вважати самостійним членом речення [2, с. 274]. Спостереження О. О. Шахматова підвели до проблеми виокремлення нечленованих (нерозкладних) словосполучень.

Синтаксично нечленовані словосполучення викликають особливе зацікавлення лінгвістів. Окремі типи нечленованих словосполучень, зокрема кількісно-іменні утворення, були предметом вивчення в студіях О. М. Пешковського, С. С. Смеречинського, Л. В. Щерби та ін. Дослідники акцентували на неможливості членування таких словосполучень за синтаксичними правилами вільних сполук.

Для номінації кількісно-іменних сполук О. М. Пешковський пропонує термін «незвичайні звороти» [3, с. 138]. Він відзначає синтаксичний характер зв'язаності між словами *два, три, чотири* та іменниками.

С. С. Смеречинський описує різні типи кількісно-іменних сполук і словосполучення зі значенням сумісності [4, с. 107]. Він залучає до розгляду багатий фактичний матеріал української народнорозмовної мови. Аналізуючи сполучення *іменник у формі називного відмінка + з + іменник у формі орудного відмінка* в реченні, С. С. Смеречинський розмежує синтаксичне вираження членованості / нечленованості. Так, у реченні за зразком *Поїхав Іван зі своєю жінкою до міста* увага зосереджена на Іванові – підметові, із яким корелює присудок, виражений дієсловом у формі однини; іменникова лексема *жінка* виконує роль додатка. У реченні за зразком *Зустрілися журавель з лисичкою у лісі* С. С. Смеречинський акцентує на спільності дії, яку виконують два суб'єкти, при цьому присудок має стосунок до нерозкладного сполучення *журавель з лисичкою*, саме тому виражений дієсловом у формі множини [4, с. 107]. Форма присудка – це синтаксичне вираження нечленованості як конститутивної ознаки нерозкладного словосполучення зі значенням сумісності.

Розгляд синтаксично нечленованого словосполучення як компонента реченнєвої структури вможлиблює виокремлення різнобічних характеристик. О. О. Реформатський наголошує, що цілісність словосполучень визначена структурою речення [5, с. 86], адже цілісні компоненти, заповнюючи ту чи ту позицію члена речення, вступають у синтаксичні зв'язки з іншими.

На конкретно-синтаксичному рівні членування речення О. С. Мельничук диференціював нерозкладні, нечленовані словосполучення, що виконують функцію єдиного члена речення: підмета, складених присудків і поширювачів різних типів. Такі словосполучення він називав «окремим різновидом абсолютно конкретних багаточленних словосполучень» [6, с. 43].

Дослідження синтаксичних вільних словосполучень загалом і синтаксично нечленованих зокрема окреслено двома підходами: 1) від слова, тобто «підхід знизу»; його відстоюють М. М. Прокопович, В. В. Виноградов, Н. С. Валгіна та ін.; 2) від речення, тобто «підхід

зверху»; прихильниками є В. В. Бабайцева, І. Р. Вихованець та ін. Два підходи розгляду синтаксично нечленованих словосполучень зумовлені двома чинниками: 1) синтаксичною концепцією, що є основою дефініції словосполучення; 2) функцією словосполучення як синтаксичної одиниці. У своєму дослідженні до уваги беремо другий підхід.

Вивчали синтаксично нечленовані словосполучення, аналізуючи їхню структуру та особливості семантики компонентів (Н. С. Дмитрієва, А. П. Мордвилко), лінгвістичний статус цих сполук (В. В. Виноградов, І. О. Мельчук, В. М. Телія), синтаксичну роль, яку виконують нерозкладні сполуки в реченні (Н. А. Москаленко, В. О. Горпинич, Г. О. Козачук, В. В. Явір, Н. М. Попович). Однак поза увагою дослідників залишилося питання про граматичну природу нерозкладних компонентів синтаксично нечленованих словосполучень.

Численними є розвідки, присвячені синтаксичній ролі нечленованих словосполучень у реченні. З огляду на те, що нечленовані словосполучення виконують роль одного члена речення, лінгвісти досліджували їхнє функціонування в реченні: у позиції простого і складеного підмета двоскладного речення – Н. А. Москаленко, Г. О. Козачук, В. О. Горпинич, Н. М. Попович [7, с. 23–33; 8, с. 36–39; 9, с. 65–70; 10, с. 28–39], у ролі складеного присудка й основної частини іменного складеного присудка – Н. М. Попович [10, с. 39–56], у позиції головного члена односкладного речення – В. В. Явір, Н. М. Попович [11, с. 70–75; 10, с. 58–60]; у ролі керованого другорядного члена речення та детермінанта – Н. М. Попович [10, с. 72–75; 98–111].

Системний опис синтаксично нечленованих словосполучень у формально-синтаксичному аспекті – за синтаксичною роллю у функції одного члена речення – є традиційним напрямом дослідження в лінгвістиці. Підґрунтя теорії синтаксично нечленованого словосполучення було закладено в період «класичного» розвитку синтаксису.

Дослідження лінгвістів на поч. ХХІ ст. засвідчили прискіпливу увагу до нечленованих словосполучень в лінгвоукраїністиці, скрупульозне вивчення їхньої граматичної природи. Синтаксично нечленовані словосполучення, ядерним компонентом яких є числівник як «конкретизатор кількісної визначеності предметів», досліджувала Н. М. Попович (дисертаційна праця «Синтаксична структура речень з числівниковим компонентом у сучасній українській мові» (2002). М. В. Балко дослідила формально-структурні моделі нечленованих словосполучень (кандидатська дисертація «Семантико-синтаксичні і структурні аспекти цілісних словосполучень сучасної української мови» (2004) та ін. О. В. Максим'юк проаналізувала синтаксично нечленовані словосполучення двох типів: з опорними словами – іменником і займенником (дисертація «Кореферентність нерозкладних компонентів у структурі речення» (2006).

На сьогодні окремі зауваги, фрагментарні напрацювання й новітні дослідження русистів та українців уможливають створення єдиної теорії синтаксично нечленованих одиниць. Особливе місце в цій теорії відведено синтаксично нечленованим словосполученням. І тому важливим залишається питання уніфікації терміна й окреслення диференційних ознак досліджуваної синтаксичної одиниці. Вивчають синтаксично нечленовані словосполучення з опертям на підхід І. Р. Вихованця, згідно з яким словосполучення – це синтаксична одиниця-конструкція дериваційного типу, що функціонує лише в простому семантично неелементарному реченні [12, с. 187]. Кожне зі словосполучень, вичленовуваних із якогось конкретного речення, являє собою згорнуту пропозицію.

Аналізуючи синтаксично нечленовані словосполучення, лінгвісти виокремлювали їхні диференційні ознаки. В. В. Виноградов наголошував на специфіці їхнього значення та будови. Він кваліфікував словосполучення як складні назви, «як притаманні мові лексико-семантичні єдності, побудовані й утворені кожного разу за законами конкретної мови» [13, с. 262].

Є. В. Кротевиц називає такі характерні ознаки нечленованих словосполучень: переносний характер їхнього значення, внутрішню цілісність, вираження ними одного поняття, звичність їхнього вживання в мові [14, с. 62]. Дослідник наголошує, що така структурно-граматична і лексико-семантична єдність виконує номінативну функцію не тільки в складі речення, але й поза

ним, адже вивчення синтаксично нечленованих словосполучень проводили «знизу»: аналізували як синтаксичну одиницю, що виконує номінативну функцію.

Синтаксично нечленовані, як і синтаксичні вільні, словосполучення мають структуру, граматичне значення, специфічні семантико-синтаксичні відношення між компонентами. Низкою характеристик синтаксично нечленовані словосполучення відрізняються від синтаксичних вільних словосполучень. У плані формальної організації це такі: синтаксично нечленовані словосполучення складаються з конститuentів – граматично стрижневого слова, або ядерного компонента, і граматично підпорядкованого слова, або залежного компонента, а до складу вільних словосполучень уходять слова і словоформи.

Е. Я. Мороховська тлумачить конститuent як елементарну одиницю синтаксично нечленованих словосполучень: «елементарний конструкт, що моделює субстанцію в її функції» [15, с. 44–45]. На думку дослідниці, ототожнення конститuenta – це встановлення факту перебування субстанції в певних відношеннях з іншими елементами [15, с. 54].

У синтаксичних вільних словосполученнях повністю збережено лексичні значення слів, тому в реченні кожне з них виконує роль окремого члена речення. Наприклад, словосполучення *тепле літо* як «будівельний матеріал» речення розчленоване на два різні члени речення: іменник заповнює позицію підмета (*Літо* – *тепле*), головного члена односкладного номінативного речення (*Тепле літо*) чи прямого об'єктного поширювача (*Люблю таке тепле літо*). Прикметник виконує в реченні звичну для нього означальну чи предикативну функцію.

У невірних, або нечленованих, словосполученнях самостійність одного з компонентів послаблена або й взагалі втрачена, через що все словосполучення стає синтаксично нечленованим: заповнює в реченні синтаксичну позицію якогось одного члена речення.

Від фразеологічно зв'язаних словосполучень синтаксично нечленовані відрізняються таким комплексом ознак: а) статусом: синтаксично нечленовані словосполучення – синтаксичні одиниці, а фразеологічно зв'язані словосполучення – лексичні одиниці; б) формальними: синтаксично нечленовані словосполучення утворені з конститuentів, головного та залежного; фразеологічно зв'язані словосполучення – із компонентів, стрижневим є «фразеологізувальний компонент», постійний у паралельних або варіантних мовних одиницях і не здатний до синонімічної заміни; в) семантико-синтаксичними: синтаксично нечленовані словосполучення виражають цілісне, узагальнювальне значення, а фразеологічно зв'язані словосполучення – цілісне ідіоматичне значення.

І. І. Слинко, Н. В. Гуйванюк і М. Ф. Кобилянська вважають, що синтаксично нечленовані словосполучення «від фразеологічних зворотів ...відрізняє те, що в них інша семантична цілісність (яка базується тільки на неповноцінній інформативності дієслова), неповна відтворюваність і відсутність сталого лексичного складу» [16, с. 116]; г) здатність до моделювання: синтаксично нечленовані словосполучення модельовані лише в структурному плані (досліджували Г. М. Удовиченко, Т. М. Молошна, А. П. Загнітко, М. В. Балко), а фразеологічно зв'язані словосполучення завдяки нарізнооформленості та сильному характеру семантичної зв'язаності можуть моделюватися в структурному (досліджували Л. Г. Скрипник, М. М. Шанський, Н. О. Зубець), структурно-семантичному (А. П. Мордвилко), семантичному аспектах (Т. М. Голіцина, З. Д. Попова); г) особливостями реалізації системно-семантичних зв'язків; д) специфікою вираження граматичних категорій. Для синтаксично нечленованих словосполучень характерна нечленованість на реченнєвому рівні лише в деяких граматичних формах. На думку М. Ф. Алефіренка, морфологічні категорії в складі фразеологічно зв'язаного словосполучення виконують роль «системотвірних факторів, які тою чи тою мірою регламентують парадигматичну і синтагматичну свободу лексичних компонентів, сприяючи граматичній ідіоматизації фразеотвірочного сполучення» [17, с. 42]. Морфологічним змінам у граматично змінному фразеологічному словосполученні може піддаватися один чи декілька його компонентів. Кількість і характер морфологічних змін визначений характером індивідуального значення фразеологічно зв'язаного словосполучення і формальними властивостями головного компонента.

З-поміж наукових визначень синтаксично нечленованого словосполучення заслуговує на увагу дефініція, запропонована М. В. Балко: це «синтаксичні конструкції, в основі побудови яких лежать стійкі структурні схеми, що відтворюються в готовому вигляді; ці утворення є стійкими лише в плані своєї граматичної організації й вільно наповнюються лексичним матеріалом» [18, с. 5].

Пропонуємо своє визначення синтаксично нечленованих словосполучень: це синтаксично нечленовані непередикативні одиниці, утворені за структурною схемою, для якої характерна синтаксична зв'язаність та структурно-граматична стійкість.

Диференційними ознаками синтаксично нечленованих словосполучень є: 1) нечленовані словосполучення – інтегровані структури; 2) їм властива структурна схема; 3) мають граматичне значення (семантико-синтаксичні відношення між компонентами); 4) одним із конститuentів є лексема з релятивною семантикою (синсемантичне слово, що самостійно не може втілювати повний обсяг значення); 5) певною мірою десемантизований головний елемент синтаксично нечленованого словосполучення; 6) збереження компонентами свого лексичного значення: одним (залежним) повністю, а другим (граматично головним словом) – частково; 7) семантична злитість компонентів словосполучення; вираження узагальнювального значення; 8) цілісність таких словосполучень простежена лише в складі речення, за межами речення синтаксично неподільні сполуки трансформуються у вільні; 9) морфологічна стійкість, тобто закріплення граматичної форми вираження конститuentів; 10) синтаксична функція одного члена речення.

Сутнісними ознаками синтаксично нечленованих словосполучень є: 1) синтаксична нечленованість на реченнєвому рівні; 2) аналітичність структури; 3) специфічний вияв сполучуваності між компонентами – синтаксична зв'язаність; 4) структурна стійкість; 5) особливості семантико-синтаксичних відношень у деяких групах синтаксично нечленованих словосполучень; 6) специфіка вираження морфологічних категорій; 7) особливості функціонування.

Функціонування синтаксично нечленованих словосполучень на реченнєвому рівні зумовлено співвідношенням структурних і семантичних ознак конститuentів словосполучення. У вільних словосполученнях основна інформація закріплена за головним словом, а уточнювальна – за залежним. У нечленованих словосполученнях розподіл значення відбувається по-іншому: основне значення передає граматично залежне слово, а уточнювальне – граматично стрижневе, головне слово. Крім того, граматично стрижневе слово виконує другу функцію – структурну. Синтаксично нечленовані словосполучення виражають комплетивні відношення, адже граматично стрижневе слово не має достатньої для члена речення семантичної повноти і тому виконує функцію структурного компонента речення. Граматично залежне слово постає семантичним конкретизатором, тобто бере на себе основне значеннєве навантаження члена речення.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, синтаксично нечленовані словосполучення окреслені ознакою нечленованості, підґрунтям якої є дві характеристики: цілісне значення, що має стосунок до значеннєвої природи компонентів, та синтаксична нечленованість як здатність нечленованого словосполучення заміщувати позицію одного члена речення. Реченнєва структура, компонентом якої є нечленовані словосполучення, уможливує вияв їхніх диференційних рис, граматичної природи і формування категорійної ознаки – синтаксичної нечленованості. Синтаксично нечленовані словосполучення є нормативним явищем сучасної української мови; для них характерне особливе граматичне значення і функція одного члена речення. Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо в дослідженні значеннєвої природи та граматичних особливостей синтаксично нечленованих словосполучень.

Список використаної літератури

1. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт. – М. : Прогресс, 1984. – 400 с.
2. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка / А. А. Шахматов. – Л. : Учпедгиз, 1941. – 620 с.
3. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении / А. М. Пешковский. – М. : Гос. учебно-педаг. изд-во Мин. просвещения РСФСР, 1956. – 511 с.
4. Смерчинський С. Нариси з української синтакси у зв'язку з фразеологією та стилістикою / С. Смерчинський. – Харків, 1932. Фотопередрук з післясловом О. Горбача : Мюнхен, 1990. – 399 с.
5. Реформатский А. А. Введение в языковедение / А. А. Реформатский. – М. : Учпедгиз, 1955. – 261 с.
6. Сучасна українська літературна мова : Синтаксис / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1972. – 516 с.
7. Москаленко Н. А. Підмети, виражені словосполученням / Н. А. Москаленко // Українська мова і література в школі. – 1970. – № 9. – С. 23–33.
8. Козачук Г. О. Підмети, виражені словосполученнями / Г. О. Козачук // Мовознавство. – 1997. – № 8. – С. 36–39.
9. Горпинич В. О. Нерозкладні синтаксичні словосполучення в українській мові / В. О. Горпинич // Українська мова і література в школі. – 1988. – № 7. – С. 65–70.
10. Попович Н. М. Синтаксична структура речень з числівниковим компонентом в українській мові : монографія / Н. М. Попович, В. Д. Шинкарук. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 136 с.
11. Явір В. В. Складні випадки визначення членів речення, виражених словосполученням / В. В. Явір // Українська мова і література в школі. – 1986. – № 8. – С. 70–75.
12. Вихованець І. Р. Граматика української мови : Синтаксис / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
13. Виноградов В. В. Основные вопросы синтаксиса предложения / В. В. Виноградов // Избранные труды. Исследования по русской грамматике. – М. : Учпедгиз, 1975. – С. 254–294.
14. Кротеви́ч Е. В. Словосочетание как строительный материал предложения / Е. В. Кротеви́ч // Вопросы славянского языкознания. – Кн. IV. – Харьков, 1955. – С. 17–25.
15. Мороховская Е. Я. Основные аспекты общей теории лингвистических моделей / Е. Я. Мороховская. – К. : Вища шк., 1975. – 246 с.
16. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови : Проблемні питання / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська – К. : Вища шк., 1994. – 670 с.
17. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології / М. Ф. Алефіренко. – Харків : Вища шк., 1987. – 135 с.
18. Балко М. В. Семантико-синтаксичні і структурні аспекти цілісних словосполучень сучасної української мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / М. В. Балко. – Запоріжжя, 2004. – 20 с.

References

1. Humboldt W. von. (1984). *Selected works on linguistics*. Moscow : Progress (in Russ.)
2. Shakhmatov, A. A. (1941). *Syntax of the Russian*. Leningrad : Uchpedgiz (in Russ.)
3. Peshkovskyy, A. M. (1956). *Russian syntax in scientific lighting*. Moscow : Gos. uchebno-pedah. Publishing House Min. Enlightenment RSFSR (in Russ.)
4. Smerechynskyy, S. (1990). *Essays on Ukrainian syntax in connection with phraseology and stylistics*. Kharkiv, 1932. Fotoperedruk of pislyaslovom A. Gorbach, Munich (in Ukr.)
5. Reformatsky, A. A. (1955). *Introduction to Linguistics*. Moscow (in Russ.)
6. *The modern Ukrainian literary language. Syntax* (1972) / [edited by I. K. Bilodid]. Kyiv : Scientific Thought (in Ukr.)
7. Moskalenko, N. A. (1970). Subject expressed by the phrase. *Ukrains'ka mova i literatura v shkoli (Ukrainian language and literature at school)*, 9, 23–33 (in Ukr.)
8. Kozachuk, G. A. (1997). Subject expressed by phrases. *Movoznavstvo (Linguistics)*, 8, 36–39 (in Ukr.)
9. Gorpinich, V. A. (1988). Indivisible syntactical phrases in Ukrainian. *Ukrains'ka mova i literatura v shkoli (Ukrainian language and literature at school)*, 7, 65–70 (in Ukr.)
10. Popovich, N. M., Shynkaruk, V. D. (2011). *Syntactic structure of sentences with numeral component in the Ukrainian* : Monograph. Chernivtsi : Chernivtsi th. University Press (in Ukr.)
11. Jawor, V. V. (1986). Complex cases determining the parts of sentence, the phrase expressed. *Ukrains'ka mova i literatura v shkoli (Ukrainian language and literature at school)*, 8, 70–75.

12. Vykhovanets, I. R. (1993). *Ukrainian grammar, syntax*. Kyiv : Lybid (in Ukr.)
13. Vinogradov, V. V. (1975). The basic questions of syntax sentences. In *Selected Works. Research on Russian grammar* (s. 254 – 294). Moscow : Uchpedgiz (in Russ.)
14. Krotevich, E. V. (1955). Phrase as a building material sentence. *Voprosy slavjanskogo jazykoznanija (Questions of Slavic linguistics)*. Book IV. Kharkiv, 17–25 (in Russ.)
15. Morokhovsky, E. Y. (1975). *Key aspects of the general theory of linguistic models*. K. : Higher school (in Russ.)
16. Slynko, I. I., Huyvanyuk, N. V., Kobylyanska, M. F. (1994). *Syntax modern Ukrainian : Challenges*. Kyiv : Higher school (in Ukr.)
17. Alefirenko, M. F. (1987). *The theoretical questions of phraseology*. Kharkiv : Higher school (in Ukr.)
18. Balko, M. V. (2004). *Semantical-sintaksical and structural aspects of integral phrases of modern Ukrainian* : avtoref. dis. for the scientific degree of Candidate of Philology for the specialty 10.02.01 – the Ukrainian language. Zaporizhzhya (in Ukr.)

LYCHUK Mariya Ivanivna,

Candidate of Philology, Associate Professor at the Department of Ukrainian and Classical Languages, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

e-mail: mariya.lychuk@gmail.com

SYNTHETICALLY NONDIVIDED SENTENCES: TERM SUSTAINABILITY, HISTORY RESEARCH

Introduction. *Syntactically nondivided sentences were studied by M. M. Huhman, A. I. Moskalska, O. K. Kochynyeva, A. J. Opryshko, R. O. Orlova, E. M. Smol'yaninova, V. A. Gorpinich, G. A. Kozachuk, A. P. Zahnitko and others. A quick review of nondivided sentences was started by scientists in the second half of the twentieth century and had a profound change of research at the beginning of twenty-first century. The proof is theses of M. V. Balko and A. V. Maksymiuk, partially – N. Popovich. But researchers could not cover all controversial issues related to the status of specific nonpredicate syntactic units in the Ukrainian language and their typology.*

Purpose. *The research purpose is to justify the sustainability of the term «syntactically nondivided sentences», to trace the history of the study of nondivided sentences in Ukrainian linguistics.*

Results. *Among the variety of terms such terms as «holistic expression» and «syntactically connected phrase» are often used. We believe the term «syntactically nondivided phrase» is the most successful because it integrates such important features of such phrases as syntactic connectivity between components of the phrase, structural and grammatical and syntactical nondivided stability.*

Originality. *Certain types of nondivided phrases, including quantitative and personal formation, have been the subject of study in studios of A. M. Peshkovskyi, S. Smerechynskyi, L. V. Scherba and others. The researchers noted the impossibility of division phrases by the syntactic rules of free compounds.*

The traditional direction of research of syntactically nondivided phrases is their systematic description of formal syntactic aspect by the syntactic role in the function of a member of the sentence. We continue the research of nondivided phrases based on the approach of I. R. Vykhovanets, according to which the phrase is a syntactic unit-construction of derivational type which operates only in a simple semantically nonelementary sentence.

Syntactically nondivided phrases have a structure, grammatical meaning, there is a specific semantic and syntactic relations between sentence components. In terms of formal organization the nondivided phrases are composed of constituents – the grammatically main word or nuclear component and grammatically subordinate words or dependent component. Such phrases are defined with the feature of nondivision, which is the basis for two characteristics: an integral value that has to do with the nature of semantic components and the syntax of nondivision as the ability of nondivided phrase to replace one member of the sentence.

Conclusion. *The sentence structure the component of which is nondivided phrase allows the expression of their differential traits, grammatical nature and formation of categorical attributes – syntactic nondivision. The syntactically nondivided phrases are normative phenomenon of modern Ukrainian language; they are characterized by special grammatical meaning and the function of one member of the sentence.*

Key words: *syntactically nondivided phrases; entire phrases; indivisible components; syntactic connectedness; folded proposition; nuclear constituents; grammatical nature.*

Надійшла до редакції 19.02.2016

Прийнято до друку 03.03.2016